

Enron Hikâyesi

Düzenleyen:
Selahattin TOGAY

“Haustan Natural Gas” ile “Internorth” adlı iki küçük doğalgaz dağıtım şirketinin birleşmesiyle 1985 yılında kurulan Enron, bir yandan enerji sektöründeki özelleştirmelerden doğan fırsatları iyi biçimde değerlendirerek, diğer yandan enerji dağıtım ve pazarlamasına ek olarak “futures” işlemlerine yönelerek hızlı bir büyüme sürecine girdi. 1980’lerin ikinci yarısında petrol fiyatlarında ani düşüşler ortaya çıktı. Doğalgaz fiyatlarının istikrarsız biçimde değişmesi sonucu, doğalgaz alıcıları daha ucuz alternatif enerji kaynaklarına (fuel oil) yönelirken, Enron gaz dağıtımında uzun vadeli fiyat garantisi veren “futures” işlemleri yapmaya başladı. Enron’un vadeli finansal işlemler aracılığıyla gaz fiyatlarındaki istikrarsızlığa “karşı bir tavır” sergilemesi doğal gaz tüketicileri açısından tahmin edilebilir bir ortam yaratarak hem şirketin itibarını artırdı hem de faaliyet hacmini genişletici etki yaptı. Enron’un faaliyetleri sadece doğalgaz ve elektrik enerjisiyle sınırlı kalmadı. Bunlara ek olarak kömür, kağıt, kağıt hamuru, plastik ve fiber optik kablo ticaretinde milyonlarca dolarlık iş hacmine ulaştı. Uluslararası faaliyetleri dikkat çekici biçimde yaygınlaştı. İngiltere’de enerji sektörü özelleştirmesinin alt yapısını oluşturdu, elektrik sektörü özelleştikten sonra ilk özel enerji santralini inşa etti. Almanya’da enerji ve gaz piyasalarının halka açılmasını sağladı ve en az bunlar kadar önemli olmak üzere dünyanın en geniş on-line ticarî web sitesini kurdu.

Enron öylesine başarı gösterdi ki, 2000 yılında *Financial Times* dergisi Enron’a “Yılın En İyi Şirketi” ve “Yılın En Cesur ve Başarılı Yatırım Kararı” dallarında iki ayrı ödül verdi. 2001 yılının Ağustos ayında *Fortune* dergisi Enron’u, hisse-

lerinin değeri son 10 yılda en fazla artan 10 şirketten birisi olarak gösterdi. Yine aynı dergi 2001 yılında Enron'a "1996-2001 Yılları Arasında ABD'nin En Yenilikçi Şirketi" ödülünü verdi.

Kasım 2001 verilerine göre, Kuzey Amerika'da 40 bin, Güney Amerika'da 10 bin km.'lik doğalgaz hattına, toplam olarak 15-20 bin km.'lik fiber optik hattına sahip olan Enron, ABD ve ABD dışında toplam 21.000 kişiyi istihdam ediyordu.

Texaco şirketinin 1937 yılındaki iflasından sonra, yaşanan en büyük şirket iflası olarak ABD tarihinde yerini alan Enron, iflasını açıkladığı 2 Aralık 2001 tarihinde ABD'nin dünyaya yayılmış 7. büyük şirketi durumundaydı. Nasıl oldu da en güçlü olduğu zamanlarda 70 milyar dolar değer biçilen Enron iflasından hemen önce piyasa değeri 450 milyon dolara düşen bir şirket haline geldi? Enron niçin iflas etti sorusuna bir çerçeve sağlamak açısından, Haziran 2001'den sonra ortaya çıkan (kamu ile paylaşılan) bir dizi gelişmenin altı çizilmelidir.

Baş finans sorumlusu Andrew Fastow'un, şirketin aktiflerini artırmak için kurduğu ortaklıkları, şirketin bilançosunu makyajlayarak borç ve zararları gizlemek amacıyla kullandığı ortaya çıktı. Bunun üzerine 14 Ağustos 2001'de finans danışmanı Jeffrey Skilling istifa etti. Bu istifadan bir gün sonra şirketin sahibi Kenneth Lay'e gelen bir mektupta, gerekli tedbirler alınmazsa çok yakında bir muhasebe skandalının ortaya çıkacağı belirtiliyordu. Bu gelişmeler sonrasında Mayıs 2001'de şirketten istifa etmiş olan eski başkan Baxter, Houston'da evinin önünde intihar etti.

2001 yılının Ekim ayında, Enron'un muhasebesini denetleyen Arthur Anderson, şirketin bazı ortaklıklarında varolan borç ve zararlar ilgili bilgilere finansal raporlarında yer vermesi gerektiğini belirten bir açıklama yaptı. Bunun üzerine Andrew Fastow görevinden alındı ve SEC (ABD Sermaye Piyasası Kurulu) Enron'la ilgili bir soruşturma başlattı. Soruşturmanın başlatılması bir yandan Enron'la kredi ilişkisi olan bankaları zora sokarken bir yandan da Enron kredi borçları için hızlandırılmış ödeme planlarının yapılmasına yol açtı. Enron'un kredibilitesindeki iniş, hisselerinin değerinde çok ciddi düşüşlere yol açtı. Hisse değerindeki düşüşler Enron'un iflasını önleyebilecek son seçeneği de ölü doğmuş bir alternatif haline getirdi. Çünkü Enron iflasından önceki birkaç aylık zaman diliminde en büyük rakibi "Dynergy" ile görüşmeler yapıyordu. Texaco'nun en büyük hissedarı olan Dynergy, Enron'u satın almak için 22 milyar dolarlık (şirket için 13 milyar dolar) bir teklif vermişti. Ancak sonraki gelişmeler, Enron'un borçlarının çok daha fazla olduğunun ortaya çıkması ve hisselerinin değerinin sürekli düşüyor olması nedeniyle, Dynergy 9 Kasım 2001'de Enron'u satın alma girişiminden vazgeçtiğini açıkladı. Bu açıklamadan sonra enerji ticareti yapan şirketlerin Enron ile yaptıkları anlaşmaları iptal etmesi iflas sürecinin son halkasını oluşturdu.

Ve neticede 2001 yılının başında Enron hisseleri 95 dolardan işlem görürken 2002'nin Ocak ayında hisse değeri birkaç cent'e düşmüştü. Neredeyse hisseler yazıldıkları kağıt kadar bile değere sahip değildi.

Enron sonrası ortaya çıkan/çıkabilecek olan gelişmeler üç açıdan değerlendirilebilir.

1. Enron hisselerine sahip olanların önemli bir kısmının şirket çalışanları olması, bu kitle açısından iki yönlü bir mağduriyet yaratmıştır. Bu insanlar bir yandan işsiz kalarak gelir akımlarını kaybetmiş, diğer yandan da hisselerin değerinin düşmesiyle ciddi bir servet kaybına uğramışlardır. Bu insanlara ait bazı rakamlar Enron'a açılan dava dosyalarında ve Amerikan basınında yer almaya başlamıştır. Şirkette 30 yıldır çalışan bir kişi 1,5 milyon dolar kaybettiğini; başka bir kişi 2 milyon dolarlık portföyünün 100 bin dolara düştüğünü bildirmiştir.

2. Amerikan Muhasebe ve Denetleme Sistemi açısından ele alındığında sistemin ciddi biçimde sorgulanması, geleceğin önemli gündem maddelerinden bir tanesini oluşturacaktır. Çünkü Enron, bağımsız denetim alanında en güçlü beş şirketten birisi olan Arthur Anderson (AA)'nın denetimi altında iflas eden üçüncü büyük firma olarak tarihe geçmiştir. Waste Management (1996'da iflas etti) ve Sunbeam (1997'de iflas etti) şirketleri de tıpkı Enron gibi kârlarını olduğundan daha yüksek gösterdikleri halde, AA uzmanları bu şirketlerin finansal raporlarının doğru ve objektif olduğunu onaylamış ve ancak SEC'in olaya el koymasıyla durum anlaşılmıştı. Enron'un iflasıyla ilgili basın toplantısında, AA Yönetim Kurulu Başkanı yaptığı konuşmada "bu büyük finansal felakette AA'nın muhasebe uzmanlarının mesleki kararlarında yanılmış oldukları ortaya çıkmıştır" diyerek sistemin sorgulanma ihtiyacı içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Hisse senedi yatırımcılarının Enron ve AA aleyhine açtığı davaların giderek arttığı göz önüne alındığında, "Enron yöneticilerinin finansal sorumlulukları AA uzmanlarınca ne ölçüde paylaşılacak?" sorusu son derece önemli hale gelmektedir. AA Yönetim Kurulu Başkanı'nın 26 Mart 2002'de istifa ettiğini açıklaması, belki de bu soruya verilen ilk cevap olmuştur.

3. ABD yönetimleriyle ilişkileri açısından bakıldığında ise, Enron ABD'nin sınır ötesi operasyonlarının bir parçası olarak görünmektedir. Baba ve oğul Bush'ların enerji politikalarıyla ilgili her kararlarından önce Enron'un sahibi Keneeth Lay ile gizli görüşmeler yaptıklarının ortaya çıkması ve Başkan Yardımcısı Cheney'in Enron ile sadece geçen yıl altı defa görüşüğünü kabul etmesi, Enron'un Cumhuriyetçilerle olan bağlantıları konusundaki tartışmaları yoğunlaştırmıştır. Ancak Enron'un siyasî kanallarla ilişkisi sadece Cumhuriyetçilerle sınırlı değildi, Demokratlarla da yakın ilişkileri var.

ABD yönetimleriyle Enron'un işbirliği alanlarına ilişkin bazı örnekler şunlar:

- 1988'de Başkan George W. Bush'un baskılarıyla Enron tarafından Arjantin'e doğalgaz hattı döşendi.

- 1993'de çöl fırtınası operasyonundan sonra Kuveyt'te zarar gören bir enerji santralinin yenilenmesi, diğer firmalardan daha yüksek fiyat teklif etmesine rağmen Enron'a verildi.

- Clinton iktidarı döneminde, Enron Rus petrolünün Avrupa'ya pazarlanmasında Clinton yönetimine yardım etmiş ve 1995 yılında Mozambik'ten Güney Afrika'ya uzanan bir doğalgaz hattı yapımının Enron'a verilmesi için Clinton yönetiminin Mozambik liderlerine baskı yaptığı yönünde haberler çıkmıştı.

Liberal Düşünce Topluluğu *10 Yaşında...*

1992 yılında, liberalizmin temelinde yatan fikrî geleneklerin Türkiye'de tanıtılmasını temin etmeyi, piyasa ekonomisi, özgürlük, insan hakları, adalet, barış, kanun önünde eşitlik, hoşgörü, hürriyetçi demokrasi gibi insanların güven, düzen ve refah içerisinde yaşamasını sağlayan değerlerin ve kurumların anlaşılmasına ve benimsenmesine yardımcı olacak çalışmalar yapmayı amaç edinen bir grup entellektüelin bir araya gelerek kurduğu Liberal Düşünce Topluluğu 10. yaşını kutluyor...

Liberal Düşünce Topluluğu

Association for Liberal Thinking